

A középkori Magyarország Erdélytől legtávolabbi települései közé tartozott a Felvidék északnyugati határán fekvő Szokolca (ma Skalica, Szlovákia). Ferences templomának szentélye mégis egy fontos erdélyi hivatal viselőjének, Tótselymesi Tharczai János székely ispánnak a sírkövét rejtí. ¹ (Az elhunyt neve ilyen írásmódban olvasható a faragvány feliratán; a történeti szakirodalom azonban többnyire a Tárcai alakot használja.) ² A déli falban befalazva található, vörös márvány lap a legnagyobb a ránk maradt középkori magyarországi sírkövek között, mérete 298 x 157 cm. ³

A kőlap egykor a padló síkjában fedte a sírt, a rajta való járkálástól keretének jelentős részei erősen kopott felületűek, néhol felirata már nem is vehető ki. A 36 cm széles kereten két vésett vonal között 12,5 cm széles, mélyített sávban a jobb ⁴ felső sarokban kezdődő, a belső mező felől olvasható, domború betűs körirat fut, ami a keret síkjától enyhén mélyülő belső mező alján két párhuzamos, hasonló technikájú feliratsorban végződik. A belső mező nagy részét szalagkeret veszi körül, benne mélyített tükörben domborművű ábra: kerek talpú tárcsa-pajzsban vaskos nyak fölött furcsa, szembenéző fej, két hegyes füllel és csigás kosszarvakkal, az orr alatt bajuszszerű szájjal alól kibukkanó, kétoldalt félkörben felhajó agyarral. ⁵ A pajzs tetején jobbra néző csörsisak, fölötte alul gyűrűvel összefogott tollforgó alkotta sisakdíszsel, kétoldalt a tükör minden szabad felületét kitöltő, kígyószerűen tekeredő, indaszerű takarófoszlányokkal. ⁶

¹ A sírkő a magyarországi szakirodalomban lényegében publikálatlan. Említése: Lővei P.: *A tömött vörös mészkő – "vörös márvány" – a középkori magyarországi művészetben*. In *Ars Hungarica*. XX (1992). nr. 2., 9., 18.

² Vö. Kubinyi András ugyanitt közölt tanulmányának I. számú jegyzetével.

³ Ettől alig marad el egy ugyancsak a nyugati határszélen, Pozsonyban (Bratislava) fennmaradt, 290 x 152 cm méretű, vörös márvány sírlap: két testvér, Gaspar (+1428) és Bartholomeus (+1453) Scharrach közös sírját fedte a Szent Márton plébániatemplomban, jelenleg pedig az egykori klarissza templomban berendezett kiállításon látható.

⁴ A jobb itt és alább is heraldikai értelemben értendő.

⁵ A címerábrához sokban hasonló ismert egy a trencsényi (Trenčín, Szlovákia) várbán előkerült kályhacsempén: Tamara Nešporová: *Heraldické motívy na kachliciach v zbierkach Trenčianského múzea*. In vol. *Heraldika na Slovensku*. Szerk. M. Šišmiš. [H.n.], 1997. 135., 1. kép. A kályhacsempé ábráján sokkal "emberibb" az arc, nem agyarszerű az orr alatti motívum, hanem pődrött bajusznak tűnik, és a vaskos nyak inkább nagy, tömött szakállnak bizonyul.

⁶ A címerábra teljesen különbözik Tharczay János hasonló családnevű, de más családból származó kortársának, az 1493-ban elhunyt Tárcai Tamásnak a héthársi (Lipany, Szlovákia)

A korai humanista kapitális betűtípusú felirat: HIC · IACET · MAGNIFICVS · / CONDA · DO... ..HANES · THARCZAI · DE · THOTSELE / S · COES · SICVLOR, · NECN / O · CAPITANEVS · REIVS · QVI · O... ..STO · STI : PAVLI / PRIMI : HEREMIT / E · ANO · DNI · 1510

A rövidítések feloldásával és a hiányzó részek kiegészítésével: *Hic iacet magnificus condam dominus Iohannes Tharczai de Thotselmes comes sicularum necnon capitaneus regius qui o[biit] ... fe]sto sancti Pauli primi heremite anno Domini 1510. A festus sancti Pauli primi heremitea január 10-re esik.*

A késő gótikus stílusú sírlap szépen megmunkált, igényes kőfaragómunka. Felépítése – feliratos kerettel körülvett mezőben címer, sisak és sisakdísz alkotta, heraldikus ábrával – a készítése idején már másfélszáz éves, gótikus típust követi. Gyakorlott kézre vall a felirat betűinek faragása is. A reneszánsz kapitálissal párhuzamosan terjedő, de annál sokkal korlátozottabb használatú, a német epigráfiai szakirodalomban korai humanista kapitális névvel jelölt betűtípusnak⁷ ez az egyik legszebb példája a középkori Magyarország területén.

templomban lévő sírkövén látható címerétől: csücskös talpú, reneszánsz körvonalú pajzsban bojtos sarkú párnán hátsó lábain álló, a nézőnek hátat fordító, féljebbire fordított fejét inagásra emelő, karcú, hosszú farkú állat (menyétféle) felemelt mellső lábaival kétoldalt egy-egy fenyőszérű, gyökeres fát tart törzsénél fogva. A pajzs fölött szembenező csőrsisak, kétoldalt a pajzs szélei mentén lekígyózó és alatta a keretig a belső mező teljes felületét kitöltő, indaszérű sisaktakaróval. A sisakdíszben a címerábra ismétlődik. Az állatalakot Nagy Iván medvének határozta meg (Nagy I.: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. XI. Pest, 1865. 46.), azonban a fark ennek ellentmond. Az állatot menyétnek tartotta Myskovszky V.: *Ragusai Vincze mester sárosmegyei művei*. In *Archaeologiai Értesítő*. Ú. F. VII (1887). 215.; Csoma József evetként (mókusként) írta le: *Tarczay Tamás sírköve*. In *Turul*. VIII (1890). 41.; Divald Kornél szerint is mókus: *A héthársi szent Márton-templom*. In *A Magyar Mérnök-és Építészegylet Közlönye*. XLVII (1913). 573.; Bertényi Iván Csoma József meghatározását követte: *Cimerváltozatok a középkori Magyarországon*. In: *Levéltári Közlemények*. 59 (1988). 63. A Csoma által említett pecsétanalógiák alapján valóban mókus a családi címer állatalakja, Tárcái Tamás sírkövén azonban az állatfark vékonyabb, nem a mókusokra jellemző bozontos fajta.

⁷ R. M. Kloos: *Einführung in die Epigraphie des Mittelalters und der frühen Neuzeit*. Darmstadt, 1980. 154–155.; Lővei P.: *Sírkövek, sírkőtöredékek*. In vol. *Váradai kötődékek*. Szerk. Kerny Terézia. Budapest, 1989. 171, 174., 20. jegyzet.

Die Grabplatte von János Tharczai von Tótselymes (+1510)
(Zusammenfassung)

Im Chor der Franziskanerkirche zu Skalitz (ungarisch Szokolca, heute Skalica, am nordwestlichen Rand der Slowakei) befindet sich die bis jetzt unpublizierte spätgotische Grabplatte von János Tharczai von Tótselymes (+1510), die das Wappen der Familie zeigt. Die Form der Inschrift der Platte kann als frühhumanistische Kapitalis bezeichnet. Die Umschrift erzählt darüber, dass János Tharczay die Würde des Gespans der Seklern (comes Siculorum) besetzte. Die Platte mit dem Ausmass von 298 x 157 cm ist die gewaltigste unter den rot-marmorenen Grabdenkmälern des mittelalterlichen Ungarns.

